DE

PUERPERARUM CURA.

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE

FRIDERICA GUILELMA

UT SUMMI

IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORES

RITE SIBI CONCEDANTUR

DIE IX. M. FEBRUARII A. MDCCCL.

H. L. Q. S.

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

Julianus Chełmicki

POLONUS.

ADVERSARII ERUNT:

F. ANTONIEWICZ, med. et chir. Dr.

M. MOCZYNSKI, med. et chir. Cand.

J. KONSS, med. et chir. Stud.

BEROLINI,

TYPIS B. SCHLESINGER.

PARENTIBUS

OPTIMIS, MAXIME VENERANDIS

HASCE

STUDIORUM PRIMITIAS

PIO GRATOQUE ANIMO

OFFERT

FILIUS.

PROOEMIUM.

Quamvis in universitatis litterarum regiae Berolinensis institutis clinicis peritissimis celeberrimisque viris ducibus multorum morborum curandorum mihi occasio erat, nondum ea tamen observandi et experiendi facultate instructus sum, ut ex his observationibus aliqua artis medicae peritis nova haurire potuerim, quae evulgatu digna habuerim.

Quamobrem peto quaesoque ex lectoribus benevolis hujusce de puerperarum cura dissertatiunculae, ne novas de arte medica exercenda in ea quaerant leges. Prae ceteris autem lectorum indulgentiam imploro, si minus observando exercitatus rebus gravioribus omissis leviores contra materias longius tractavi, aut si scribendi ratio re non digna videtur.

INTRODUCTIO.

Inter omnia totius vitae momenta mulieribus ea gravissima sunt, quibus conceperunt, ergo uterum gerunt, perinde ac ea, quibus partum editurae sunt, aut jam ediderunt; hoc enim actu mulieres sanctissimo officio satisfaciunt, cui natura eas dicavit. Facile igitur quisque intelligit, tam gravidis quam puerperis plurimum curae impendendum esse, ut et prolem sanam edant atque nutriant, et ipsae valetudine secunda fruantur. Experientia quidem edocti scimus, non solum foeminas validas, florida aetate utentes, sed interdum etiam imbecillas, aetate provectiores, imo fere decrepitas, quae neque inter graviditatem, neque inter et post partum medicum unquam consuluerunt, prolem sanam edidisse, altera autem parte innumera exempla testantur, dictas vitae periodos, si negligentius curarentur, irreparabile damnum peperisse. Evenire enim potest, ut post naturalem facilemque partum, quum corporis receptivitas eo tempore exaltata sit, levioribus ex causis morbi emergant, et, quanquam directum vitae discrimen haud

inferant, tamen corporis integritatem per multos annos, imo interdum per omnem aetatem reliquam subvertant. Neque tantum mulieribus vel gravidis vel puerperis negligentia illa periculum minatur, sed etiam proli, ut supra adnotavi, haud raro enim accidere novimus, ut infantes peccatorum a parentibus, inprimis a matribus, commissorum poenas luant. Quam in rem si accuratius inquirimus, facili negotio eam interpretabimur, nam, ut exemplo utar, lac puerperarum multifariis et somaticis et psychicis injuriis corrumpi et cum prole communicatum funestissimas affectiones inducere potest. Sed, ut redeam ad periculum ipsis puerperis imminens, silentio praetermittere nequeo, jam levissima animi pathemata earum corpus graviditate debilitatum vel paene infractum tanta vi percellere posse, ut teterrimorum morborum, qui inde proficiscuntur, symptomata vix promtissimo artis salutaris auxilio superari queant. Quid, quod animi affectus in matrem repente irruentes infanti convulsiones atrocissimas, mortem inevitabilem parantes, inferunt! Quemadmodum vero omnes consentiunt, graviditatem, partum et puerperium generatim summa attentione digna esse, ita quoque non diffitebimur, unicuique harum periodorum singularem curam, et matris et prolis conditioni consentaneam, impendendam esse, quoniam fieri potest, ut, si unius periodi cura debita negligatur, reliquae normalem decursum haud absolvant. Jam puellae a tenera inde aetate, inprimis a pubertatis periodo tali educationi submittendae sunt, ut in posterum, si matrimonium

ineant, concipiant et partum edant, omnia impune praestare possint, quibus tunc opus est. Quod ut fiat, matres curare oportet, quippe quibus filiarum salus quam maximae curae cordique esse debeat. Plurimum attentionis impendendum est vestimentis, strophiis nempe ac ventris cingulis, quae praecipue corporis puellaris naturalem formam violenter mutant, eique facultatem adimunt, officiis satisfaciendi, quibus adulta mulier satisfacere debet. Corpus continua tentatum constrictione foetum sanum non gestare et partu edere, mammae strophiis aliisque instrumentis pressae aut protrusae non lactatione debita fungi possunt. Multae puellae matribus haud renuentibus, imo quandoque assentientibus, ad mechanica adminicula confugiunt, ut mammarum formositatem, quae ipsis videtur, in luce clarissima ponant. Plures saeculi superioris medici maximam mammarum muliebrium curam jam commendarunt et opera singularia hac de re ediderunt. Inprimis Mursinna, vir de chirurgia atque arte obstetricia meritissimus, omnium matrum sanctissimum esse scribit officium, ut filiarum mammis earumque papillis curam impendant. Quantus sit numerus mulierum, quae prolem lactaturae mammarum inflammatione, ulceratione etc. afficiantur, quis est, qui nesciat; cujus rei causam magna saltem ex parte in eo cerni judicamus, quod mammae idoneo regimine ad perfectam evolutionem et dignitatem vitalem evectae non sint. Quibus praemissis, ad argumentum, de quo disserere apud animum meum constitui, nimirum ad curam puerperis impen-

dendam, inprimis quod diaetam et regimen attinet, me accingam, ita quidem, ut primo in capite generalia, in secundo autem specialia exponam.

CAP. I.

De curandis puerperis generalia.

Partes mulieris sexuales graviditate partuque mutatae non statim post editum infantem, sed post aliquod demum tempus, et quidem, ut Beat. Kluge affirmabat, intra quinque aut sex hebdomades ad priorem statum revertuntur; nominatim uterus eum ambitum et conditionem vitalem recipere solet, quibus ante conceptionem gaudebat. Catamenia nunc serius nunc ocius revertuntur, saepe totam per lactationem deficiunt, sin redeunt, mulierem ad novam conceptionem esse opportunam, argumentantur. Neque graviditas et partus, neque puerperium per se morbis adnumerari queunt, quanquam semper ingratis quibusdam sensationibus et functionum nonnullarum alienationibus, imo saepe morbis exquisitis, stipantur vel excipiuntur. Ut dictae periodi vitae muliebris prosperum absolvant decursum, variae conditiones, ut bona corporis constitutio, regimen idoneum somaticum et psychicum, partium sexualium concinna formatio, necessariae sunt. Multum quoque interest, utrum mammae, utpote fontes, quibus proles nutriri debet, sanae beneque evolutae sint et puerperam a lactatione non prohibeant, quippe quae, per naturam ipsam procurata, si omittitur semper de-

trimenta afferat necesse sit. Quodsi omnia ita administrantur, ut nulla injuria in puerperam partu ipso minime exhaustam irruere possit, merito sperabis, fore ut omnes mutationes, quas graviditas et partus induxerunt, mox normali vitae conditioni cedant partesque singulae, inprimis sexuales, perfectam integritatem recuperent. Sin illa, quae antea memoravimus, negliguntur, et totus organismus et systema sexuale periclitatur, nam puerperas ad varias affectiones, e. gr. ad metritidem, ad metrorrhagias, ad peritonitidem etc. maxime pronae sunt. Opportunitas ad hosce morbos major redditur, si partus ipse difficilis fuit, ita ut instrumentorum auxilium requireretur. Nunquam non digestionis et assimilationis organa graviditate et partu offenduntur, quare puerperis anorexia, alvi obstipatio, ventris tumescentia superveniunt. Cutis perspiratio puerperis aucta esse solet atque debet, quia per totum graviditatis tempus plerumque deficit; eandem vero ob causam facillime cutis offenditur injuriis et functione sua privatur; altera parte sudores illi interdum adeo fiunt profusi, ut vires exhauriant. Lactis secretio, quae tunc consummatur, turbari potest aut perfrigerio, aut ciborum vel potuum indole, vel psychica alteratione, vel denique eo, quod infans mammis non admovetur. Locales quoque affectiones, ut vaginae aut uteri prolapsum, partus inducere potest, quippe quibus relaxatio ligamentorum et dilatatio diuturnior dictorum organorum faveant. Quodsi partus absolutus est, si secundinae secesserunt et vires mulieris aliquantum instaura-

tae sunt, haud raro fieri solet, ut a cubili, ubi prolem enixa est, ad lectulum ipsa sese conferat, imo erecto situ fasciam abdomini suo imponi patiatur, id quod funestissimum evadere potest. Saepe enim hac ex causa prolapsus uteri et vaginae, aut, exorto perfrigerio, inflammationes vel haemorrhagiae profluunt, quibus tantum occurrimus, si puerperam statim peracto partu ad lectulum deferendam curamus. Quaecunque mulierem madefaciunt et plerumque foetorem simul spargunt, sedulo auferenda sunt; partes sexuales per obstetricem aqua tepida et spongia purgentur. Squalor genitalibus, femoribus aut cruribus inhaerens et plerumque arescens abluatur, sed caveatur perfrigerium. Vestes et lintea non protinus post partum, sed elapso aliquo tempore, mutentur et si maxime inquinata sunt, linteola sicca et tepida locis humidissimis subjiciantur.

CAP. II.

De curandis puerperis specialia.

Non solum de puerperarum victu (cibis et potibus), verum etiam de universo regimine, aeque ac de prima infantis nutritione hic agendum est. — Proximum quidem, quod dispicere debemus, cubile est, nam puerperae partu graviter debilitatae, aut paene exhaustae, nihil impensius desiderant, quam quietem, quam nonnisi cubile commode apparatum iis suppeditare potest. Praeter lectulum usitatum, stragulis apte munitum, laude dignus est lectus a Siebold descri-

ptus, nam id commodi habet, quod puerperae functionibus naturalibus in eo satisfacere possunt (Cf. Lucina, Bd. VI. S. 5). Pulvinarium mundities haud negligatur et ne lochiorum fluxu inquinentur, stragulum, super quo puerpera recumbit, aut linteo cerato aut pelli cervina praeparata tegatur et tegmentum linteum ei superimponatur. Lectulum velamentis circumdari necesse tantum est, si lucis accessus quisque puerperam a somno et quiete prohibet; alias velamenta saepe efficiunt, ut vapores foetidi ex mulieris corpore excretisque assurgentes colligantur aëremque corrumpant. Quod ad corporis situm pertinet, is praecipue commendandus est, ut superior corporis pars aliquanto sublimius collocetur inferiore, femora autem et crura committantur, ut prolapsus et herniae caveantur. Sin vero iste situs molestissimus fereque intolerabilis evasit, elapsis aliquot diebus, nisi conditiones singulares eum retineri jubeant, ita mutari potest, ut foemina in latus aut dorsum, initio autem haud diutius, decumbat. Omnia immunda et inquinantia caute submovenda esse, supra memoravimus.

Jam in cubiculum inquiramus, in quo puerpera degere et conquiescere debeat. Cubile paretur in conclavi amplo, satis alto, puram semper atmosphaeram habente, quem in finem aër quotidie renovetur, ita tamen, ut nullus oriatur perflatus puerperis inimicissimus; primis post partum diebus praestat, atmosphaeram cubiculi fumigando, quam fores aut fenestras aperiendo corrigere; a substantiis tamen gravius olentibus absti-

nendum est. Solis radii initio tantum per fenestrarum velamenta in cubiculum intromittendi sunt, strepitus omnis arcendus, ne somnus, qui et matri et infanti maxime necessarius est, turbetur, nihil enim vires partu fractas melius et celerius restituit et neonatorum valetudinem promtius tuetur, quam placidus somnus. Consuetudo puerperarum cum cognatis et familiaribus primum circumcidatur, ne sermocinationes et colloquia excitantia animum offendant, mentis enim tranquillitas haud minus quam corporis quies necessaria atque salutaris est. Ut secundam valetudinem sustineant puerperae, non solum per aliquod tempus in lectulo degere, sed etiam, si eum relinquunt, non statim totum diem extra eum versari, maxime autem a laboribus abstinere debent, nam quaeque insolita corporis contentio, imo sola exercitatio, haemorrhagias et prolapsus uteri causari potest. In universum haec praecipienda videntur: prima post partum hebdomade lectulus non relinquatur, secunda hebdomade nonnullae quotidie horae extra lectum degantur, motus autem corporis vitetur et tertia demum hebdomade leves per conclave ambulationes concedantur. Quarta hebdomade cubiculum nonnunquam relinquere et quinta aut sexta, si nihil adversi accidit, favente tempestate aliquamdiu sub Jove commorari, imo leviori corporis exercitationi indulgere licet.

Magnas partes in curandis puerperis fasciae abdominales agere solent, quippe quibus plurimae mulieres praesertim eo consilio utantur, ut pristinam corporis gracilitatem recuperent. Errant vero, quae

hoc opinantur, plus enim damni quam salutis sibi comparant. Constricto enim abdomine sanguinis circuitus liber inhibetur, ad partes sexuales parturitione debilitatas majore cum impetu congeritur eaque ratione morbos locales et universales saepe evocat. Maxima igitur cum providentia fasciis abdominalibus, interdum necessariis, utendum est. Plures jam obstetricatores palam professi sunt sententiam, puerperas, quae fasciarum abdominalium usu gracilitatem corporis sese recipere posse existiment, periculis se submittere, quae raro ante vitae finem auferri possint. Ut verum fateamur, levem ventris constrictionem per fascias non semper detrimenta, sed interdum adeo commodi aliquid afferre, non dubitamus, quippe quod observationes satis numerosae nos docuerint. Nonnulli ventrem tali modo aptissime constringi judicant, ut linteum aut spongia, aqua tepida imbuta, ei imponantur et vel fascià vel acubus muniantur. Altera parte haud diffitemur, abdominis involutionem interdum necessitate imperari, e. gr. post haemorrhagias, post partum geminum aut trigeminum, aut si debita uteri contractio partum non sequitur, itaque ingens haemorrhagiae periculum imminet. Maxime a ventris constrictione abstinere debemus, si viscerum abdominalium inflammationes intraverunt, aut saltem instant, neque minus, si abdominis intumescentia dolorifica locum habet. Fasciae quaedam singulares ad involvendum et constringendum abdomen propositae sunt, attamen vix iis opus est, mantele enim aut pannus linteus eidem scopo satisfaciunt.

Generatim fascia abdominalis ita comparata sit, ut linteum quadratum, ventris expansioni consentaneum, desumatur, duplicetur et anguli extremi rescindantur, itaque figura propemodum rotunda reddatur; ut bene possit colligari, latera ejus habenulis muniantur. Si ventri imponitur fascia, dispicere oportet, ut lata ejus pars regionem pubis probe contegat. Utrum aptius sit, habenularum loco fibulam et lora fasciae adjicere, nescio, nam utroque in casu pro arbitrio vel magis constringi vel laxari potest. Haud firmius constringere licet fasciam, quam puerpera sine ullo dolore, aut sensu ingrato sustinere possit.

Victum puerperarum, i. e. ciborum potuumque rationem plurimum attentionis requirere, nemo non intelligit, nam exitus prosper aut funestus, quem puerperium sortitur, saepe a victus ratione pendet, qua mulieres utuntur. Non modo ordinum inferiorum, sed etiam superiorum foeminae mox partu edito ad victum excitantem et roborantem saepe confugiunt, vires labefactas hoc modo optime et promtissime instaurari arbitrantes. Quantus iste sit error, non modo ratio, sed communis etiam experientia docet, multarum enim mulierum illo victu utentium valetudo, imo interdum vita exstinguitur, cujus rei causa facile cognoscitur. Organa nempe digestionis et assimilationis, quum praegressis laboribus debilitata sint, functionibus suis debito modo satisfacere nequeunt, cibi igitur nutrientes et roborantes tantum abest, ut corpus firment, ut potius vim organismo inferant, cruditates efficiant, aut

vasorum et nervorum systema excitent variisque morbis ansam praebeant. Postquam mulier aliquamdiu post partum conquievit, primum sitis eam invadere solet, serius demum jejunii sensus exoritur. Sitim explere non licet humoribus calefacientibus et excitantibus, ut infuso theae aut coffeae, aut vino (exceptis interdum paucis vini guttulis, pro analeptico dandis), sed diluentibus et refrigerantibus, maxime aquosis. Nonnunquam propter spasticos ventris dolores parcae infusi florum chamomillae aut seminis foeniculi portiones salutares sunt, sin sola sitis exstinguenda est, ptisana tenuis avenae excorticatae cum saccharo, aut aqua cum lacte, aut aqua syrupo rubi idaei aut succi citri temperata omnibus aliis praestant; siti intensiori portiones largiores decocti avenae aut hordei decorticati, cui pauxillum acidi citrici admiscere licet, optime satisfaciunt. Temperantia in cibis magis fere quam in potibus commendanda est puerperis, jam enim Celsus, „si qua intemperantia subest, inquit, tutior in potione, quam in esca". Primis igitur post partum diebus nonnisi sorbitiones aquosae, summum jusculum tenue carnis vitulinae aut gallinaceae, mulieribus suppeditetur. Quaenam nutrimenta serius praebenda sint, ex variis rebus metiri oportet, puerperae enim infantem mammis suis nutrientes victu aliquanto largiore ac lautiore utantur necesse est, quam quae prolem nutrici tradunt. Prioribus jam secundo aut tertio post partum die, dummodo ceterum valeant, carnem levio-

rem, ut vitulinam, columbinam, gallinaceam, parcas tamen initio portiones, exhibere licet.

Infante edito mox uteri contractiones seu motus convulsivi exoriuntur, quibus secundinae nec non sanguinis coagula, in uteri cavitate collecta, eliminantur; contractiones illae uterinae dolores post partum apellari solent. Quo plures infantes mulier enixa est, eo majorem gradum illi dolores acquirunt, post primum et secundum partum relative blandissimi sunt. Quo difficilior ac diuturnior ipse partus fuit, eo minorem acerbitatem plerumque prae se ferunt. Qui si leviores apparent, utplurimum ad eos inhibendos exiguae portiones infusi florum chamomillae, clysmata emollientia, ventris fomenta humido-calida sufficiunt; etiamsi vero nihil adhibetur, tamen elapsis aliquot post partum diebus sua sponte evanescunt.

Multum curae secretiones et excretiones naturales puerperarum, inprimis alvus, transpiratio cutis, lochiorum fluxus, desiderant. Cutis, inter graviditatem plus minus sicca, ut supra jam posuimus, statim post partum ad transpirationem opportuna fit et mulieres per plures dies sudorem edunt continuum, magis minusve largum, odore graviore, nonnunquam specifico insignem. Quae perspiratio cutis si exstat, id fieri jubet, ut debito regimine sustineatur, sin deficit, partim cubiculi et stragulorum apta temperie, partim infuso florum sambuci, cui liquor ammoniaci acetici adjectus sit, inducatur. Alvus puerperarum semper fere primis puerperii diebus obstipata invenitur,

cujus rei causa in relaxatione intestinorum cernitur, quippe quae irritationem partus actu effectam sequatur. Per se quidem obstipatio illa, si debito tempore solvitur, nihil detrimenti affert, sin diutius protrahitur, medici est, alvum aperire, minime vero ante tertium diem. Optimum praesidium, huic scopo respondens, clysma emolliens est, ex infuso florum chamomillae cum oleo lini. Si internis medicamentis opus esse videtur, omnia caveantur purgantia calida, nec non flatulenta, ut senna, manna, tamarindi; aptissima olea pinguia sunt, singulatim oleum ricini. Errant, qui puerperarum alvum non ante nonum diem exonerandam esse censeant, haud raro enim dolores spastici, inprimis colici, motus febriles, imo inflammationes topicae diuturniorem obstipationem sequuntur. Haud levioris momenti, quam cutis transpiratio et alvi excretio, lochiorum fluxus est, quo nomine profluvium sanguinis ex utero post partum notamus, partim placentae matricalis solutione ab uteri interna superficie, partim eo effectum, quod tunicae deciduae residua dilabuntur. Per duos, tres, quatuor post partum dies dictum profluvium uberrimum maximeque cruentum inveniri solet atque lochia primitiva seu rubra vocatur. Postea humor effusus parcior tenuiorque fit et colorem aquae rubellae recipit, nam hoc fere tempore scaturigines sanguinem emittentes in utero obturantur. Interposito altero intervallo, mucus tantum albidus, fere puri similis, evacuatur et hoc profluvium mulieres prolem lactantes post secundam aut tertiam hebdoma-

dem, a lactationis negotio autem abstinentes post quartam aut sextam hebdomadem, nonnullas post tertium demum mensem, deserit. Siebold hunc fluxum lochialem secundarium album seu lacteum nuncupat. Brevissimo temporis spatio eae puerperae lochiorum fluxu liberantur, quae, bona gaudentes valetudine, lactis secretione tempestiva idoneaque funguntur, nonnunquam enim his in casibus tertio post partum die sine ullo valetudinis detrimento profluvium desinit. Causae autem, quae fluxum lochialem supprimunt, i. e. ante debitum tempus depellunt, ut perfrigeria, esculenta, potulenta, medicamenta incongrua, animi pathemata etc. summas puerperis calamitates inferunt facileque morbos teterrimos, ut spasmos (eclampsiam), inflammationes uteri aliorumque viscerum exitiales inducunt. Quae quum ita se habeant, medicum id maxime dispicere oportet, ut puerperae omnia, quae lochia turbare, aut parca magis diminuere possint, sollicite fugiant. Prae omnibus animi pathemata ac perfrigeria vitentur et lochiorum profluvium, si intempestive compressum est, regimine calido, potibus et insessibus tepidis, clysmatibus emollientibus instauretur. Accidere tamen potest, ut lochiorum fluxus praeter modum augeatur et in veram metrorrhagiam transeat, id quod organismo muliebri haud minus periculi minitari consuevit. Causae partim eaedem sunt, quae lochia supprimunt, partim aliae: animi affectus graviores, cibi potusque calefacientes, corporis exercitationes, cubile praemature derelictum, vocis contentio-

nes etc. Ad comprimenda ejusmodi profluvia, vires exhaurientia, quin adeo vitam haud raro in discrimen vocantia, modo levioribus modo gravioribus adminiculis utendum est, e. gr. corporis animique tranquillitate, potibus refrigerantibus, inprimis aqua frigida vel succo citri temperata, aëris frigidiusculi et puri inspiratione: quandoque autem, si haec omnia salutari destituuntur effectu, nihil melius est. quam ut lintea aceto et aqua impraegnata ventri imponantur. Rarius lochia in tantam degenerant metrorrhagiam, ut liquorum stypticorum injectiones per vaginam administrandae, aut compressoria, e. gr. sacculi arena humida impleti, in usum vocanda sint.

Inter calamitates, quae ipso partus actu mulieribus inferuntur et ab his interdum parvi aestimantur, rupturae perinaei haud infimum tenent locum, tum praecipue, cum serius demum cognoscuntur, id quod non raro accidit. Symptomata subjectiva, e quibus talem rupturam suspicari oportet. haec sunt: sensus peculiaris, tanquam in perinaei et vaginae regione omnia sint aperta, dolores acerbi vulneris, inprimis si puerperae considunt; accedunt etiam mox symptomata objectiva, ut intumescentia orarum rupturae, profluvium sanguinis, qui postea in serum cruentum, tandem in pus mutatur et dolorem ardoremque inter mingendum excitat; exploratio demum manualis et inspectio ocularis rem plane dirimunt. Si ruptura parva seu partialis exstat, symptomata etiam relata leviora sunt et vulnus nonnunquam sua sponte renuitur, si femora

aliquamdiu committuntur praetereaque fomentationes blandae tepidae loco affecto superimponuntur. Sin perinaei ruptura totalis, quae vocatur, exorta est, multo gravius imminet periculum, id quod symptomata accedentia testantur, ut inflammatio haud mediocris vicinarum partium, nominatim intestini recti, prolapsus hujus atque vaginae, paralysis sphincterum ani et vesicae urinariae, itaque alvi et urinae incontinentia. Prognosis semper pessima est, veruntamen artis praesidia quid praestare possint, experiendum, nempe infusum florum chamomillae subinde injiciendum, ut mundities servetur, femora colliganda, ne corporis motu orae vulneris distrahantur. Inter mictum foemina procumbat in genua et nunquam alvum diutius retineri patiatur, ne solidescentibus aut indurescentibus stercoribus nisus vehementior atque dolor cum excretione consocietur. Commendatae praeterea sunt scarificationes orarum vulneris tumidarum et sutura cruenta, quarum haec eo modo adhiberi debet, ut neque evellatur, neque nimiam constrictionem efficiat.

Commune phaenomenon, quod puerperae exhibent et plerumque sine periculo ferunt, febris lactea est. Mammae enim post partum lactis secretioni dicatae sunt, quae quidem non eodem semper tempore, sed nunc maturius, nunc serius, e. gr. secundo, tertio, quarto die, vel tardius etiam intrat et in totum organismum efficacitatem quandam exserit. Quodsi valetudo universa cum naturae norma consentit, nonnulla oriuntur symptomata, certo contestantia, vitalem actio-

nem, qua uterus inter graviditatem eminebat, in mammis esse adauctam et eam systematis vasorum exaltationem transitoriam evocare, quae febris lactea appellari consuevit. Varia hujus febris ratio est respectu introitus, intensitatis, diuturnitatis, imo quandoque contingit, ut plane deficiat, aut certe puerperas ne minimum quidem offendat. Plerisque in casibus exeunte tertio aut ineunte quarto post partum die orditur, horripilationibus nempe et sensu ingrato circa columnam vertebralem ingruentibus, quibus aestus plures horas continens succedit. Alia etiam symptomata febrilia haud deficiunt, ut sitis, cephalalgia, respiratio accelerata pauloque difficilis, pulsus frequens, duriusculus, oppressio aliqua pectoris, agrypnia, tandem sudor universalis, magis minusve copiosus, utplurimum acidulus, quo intrante omnia symptomata levantur et urina hypostatica, sedimento rubello conspicua, apparet. In mammis, jam ante febris accessum tumefactis, sensus tensionis, pressionis, punctionis, oritur, papillae eriguntur, humorem lacteum secernunt et earum areolae colorem saturiorem obtinent. In his nondum subsistunt mammae, sed duriores evadunt atque ampliores, tubera inaequalia in iis existunt, quae saepenumero ad foveas axillares usque protenduntur et brachiorum motum praegravant vel impediunt. Ipsae glandulae axillares intumescunt, dolorem et inquietem efficiunt; lochia intra hoc tempus plerumque parciora, interdum nulla adsunt. Primiparae generatim gravius ac diutius febri lactea exercentur, quam multiparae, propterea quidem, ut

multi existimant, quod primipararum vasa lactifera nondum satis extensa et amplificata majorem resistentiam praestant. Raris in casibus febris lactea medici auxilium expostulat, etenim si puerperae apto indulgent regimini, si omnes fugiunt injurias tam somaticas quam psychicas, sine ullo periculo sponte praeterire consuevit. Plurimum curae in eo collocandum est, ut lactis copia in mammis collecta apposito infante diminuatur, vel si quacunque de causa hoc fieri nequeat, alio modo evacuetur. Opus deinde est magna corporis quiete et animi tranquillitate, omniaque momenta tam excitantia quam debilitantia arcenda sunt. Ad corporis situm si respicimus, puerpera magis lateralem quam supinum teneat, ille enim lactis excretionem facilius patitur. Cubiculum haud nimis lucidum sit, quo melius conquiescere possit mulier, veruntamen tenebrae etiam prohibendae sunt, quippe quae debilitantem habeant effectum, neque raro anxietatem quandam inducant; sufficit igitur, lucis plenae accessum velamentis temperari. Temperaturae etiam cubiculi, stragulis et vestimentis attentio impendenda est, cibi et potus ad valetudinis conditionem adaptandi. Etenim si puerpera tenera est et imbecilla, si primipara est et sanguinis profluviis exhausta, si mammae exiles sunt et flaccidae, ea diaeta imperetur, quae virium instaurationi respondeat. Mammae foveantur calore sicco earumque turgor levibus frictionibus aut substantiarum volatilium inunctionibus adaugeatur. Contra autem, si puerperae validae sunt atque plethoricae, ad derivantia et refrigerantia

confugiendum est, e. gr. ad potus acidulos, enemata emollientia et aperientia. Sudores critici aut levi infuso florum sambuci, aut liquore ammoniaci acetici sustineantur.

Promimum est, ut de infantium lactatione nonnulla praecipiamus, quippe quae, proli necessaria et matri salutaris, nunquam negligi debeat, si infans lacti hauriendo par est et matris mammae neque ipsae, neque reliqui corporis conditio singularis hoc vetat. Matres infantium lactationem recusantes officiis suis parum satisfaciunt et non proli tantum, sed sibi ipsis quoque detrimenta inferunt, omissa enim lactatio, cui nulla obstant impedimenta physica, non raro valetudinem secundam turbat aut penitus subvertit. Omnes medici peritiores unanimi affirmant consensu, mulieres ubera infantibus praebentes multo firmiore valetudine frui, quam quae huic negotio sese subducant. Multae etiam res in facto positae certo nobis persuadent, foeminas morbis quibusdam aegrotantes inter lactationem meliore corporis valetudine uti. Mastitis dolorifica, quae ad suppurationem vergit, induratio pertinax, nodi et tubercula, febris continens, metastases lacteae sic dictae, auctum et protractum lochiorum profluvium, nec non materiae mucosae vel puriformis larga effusio e partibus sexualibus, dispositio ad obstructiones et intumescentias viscerum, ad uteri ulcerationes, catameniorum anomalias, multaque alia damna ex recusata infantium lactatione profluere possunt atque solent. Krause, Frank et alii, qui circa hanc rem accura-

tiores observationes instituerunt, multo plures mulieres a lactationis negotio abstinentes aliquamdiu post partum vita decedere affirmant, quam quae infantibus ubera praebeant. Noli autem opinari, omnium esse puerperarum, mammis suis prolem nutrire, multis enim in casibus medicum ipsum, ne hoc faciant, dissuadere oportet. Sanae tantum foeminae ubera infantibus praebeant, i. e. eae, quae neque morbo exquisito, ut pulmonum phthisi, vel dispositione morbosa hereditaria laborant, nam diathesin morbosam lactatione posse propagari, dubitandum haud videtur. Eae quoque mulieres a lactatione abstineant necesse est, quae sanguinis profluviis admodum debilitatae sunt, quae melancholia, epilepsia, carcinomate, ulceribus inveteratis conflictantur. Porro aetas nimis tenera aut provecta cum infirma corporis constitutione, lactis in mammis parcitas aut defectio, imo permagna ejus abundantia (Reil) lactationis necessitatem suspendere possunt, inprimis autem prava lactis indoles, chemicis analysibus explorata. Nonnunquam topica mammarum vitia, ut papillae perexiguae, fere deficientes, induratae aliove modo degeneratae impediunt, quominus lactatio administretur; minime nodi lactei sic dicti huc pertinent, quippe qui lactatione melius quam remediis resolvantur. Papillae nonnunquam adeo subsidunt et foveis quasi absconduntur, ut ab infante prehendi nequeant, ad quod vitium tollendum multa praesidia proposita et in usum vocata sunt, e. g. suctio per capitula fumisugiorum argillaceorum, per vitra simili ratione constructa, quae

lactisugia appellantur. Vitra praeferenda sunt fumisugiis, nam haec marginem acutiorem habentia facile vulnerant. Alii papillarum operculis utuntur, ex ebeno, buxo, ebore, plumbo confectis, veruntamen haec instrumenta, quum duriora sint, pressionem aliasque molestias inferre solent. Opercula plumbea eo etiam nocent, quod acidum lacticum, praecipue si lac acescit, cum plumbo connubium chemicum init, quod mammas graviter offendit. Theden hunc in finem instrumentum e resina elastica confecit atque descripsit, nec minus Stein antliam lacteam excogitavit, quam certissimum adminiculum ad protrahendas papillas esse existimat. Alii suctione protrahi jubent papillas, vel mulieribus vel catulis hunc in finem adhibitis, dispiciendum tamen est, ne vel oris immunditie papillae inquinentur, vel mammae unguibus animalium vulnerentur. Altera parte nonnunquam papillae enormem obtinent amplitudinem et quasi morbosae evadunt, ita ut infantis ore capi nequeant; denique geminae papillae observatae sunt, quae infantem iis admoveri non patiuntur, quibus in casibus omnibus interdum chirurgicum auxilium administrandum, quandoque autem res naturae committenda est.

Quum haecce res maximi sit momenti, non alienum nobis videtur, de mammarum atque papillarum cura prolixius disserere, nam ab earum integritate infantis salus, interdum etiam matris, magna ex parte pendet. — Horis tribus, sex, aut summum duodecim a partu inde elapsis, si mater ab exantlatis

laboribus refecta est et infans ita se habet, ut lac possit haurire, mammis hic admoveatur. Sunt autem, qui hoc non prius faciendum suadeant, quam longiore post partum tempore interposito, quam ad defendendam sententiam multa afferunt argumenta, quae facili negotio refutantur. Re accuratius pensitata, non solum nihil damni ex matura lactatione matri aut proli inferri, sed adeo multum commodi huic exoriri, videmus. Etenim assimilationis organa neonatorum, exigua tantum vi praedita, primo matris lacte (Colostro) ad majorem actionem et energiam evehuntur, inprimis autem tubus intestinalis ad excernendum meconium incitatur. Infantis suctio, initio levis et blanda, paulatim vero invalescens, mammarum irritabilitatem tam salutari ratione fovet, ut energia earum illum assequatur gradum, quo ad lactationem crebro diuque administrandam opus est. Papillae solum constituunt iter, quo lac e mammis procedat, canales enim lactiferos complectuntur, e quibus lac in os infantulorum transit. Alterationes morbosae unius vel alterius partis, e quibus papilla componitur, lactis excretionem praegravare aut prohibere et suctionem infanti impossibilem, matri autem inimicam reddere possunt, ut supra jam retulimus. Jam per se papillae magna teneritate et sensibilitate insigniuntur, nam solo saepe infantis adspectu eriguntur, ideoque injuriis numerosis obnoxiae sunt. Papillae ad lactationem opportunae hanc indolem habeant necesse est: conicae sint, satis longae, molles et amplae, ita ut infantis ore bene prehendi et comprimi queant.

Quo majores et ampliores sunt, eo promtius functioni suae satisfaciunt, nam eo, quod infantis os bene complent, suctionem faciliorem reddunt. Inter praestantissima adjumenta, quibus papillarum integritas inter lactionem servatur, munditics referenda est, quamobrem, quoties infans ab iis removetur, leviter abstergendae, i. e. ab inquinamento lactis et saliva infantuli perpurgandae sunt, id quod duplex commodum suppeditat: partim humor mammis adhaerens aëris accessu non depravari et papillas offendere potest, partim infantis saliva, saepe morbis localibus oris, ut aphthis, corrupta, quae detrimenta papillis infert, tali modo depellitur. Quo facto papillae ab omnibus injuriis optime ita defenduntur, si operculum e subere aut nuce moschata paratum iis imponitur. Omissa tali providentia non raro accidit, ut papillae fiant asperae et inter suctionem vehementes dolores mulieribus inferant. Exorta hacce conditione, infans rarius admoveatur et inter suctionem papilla obveletur tela quadam tenuissima. Non repudianda sunt opercula papillarum foraminulenta, quippe quae inter suctionem quoque retineri et efficere possint, ut infans tantummodo mediatum commercium cum papillis habeat; summa tamen eorum munditics nunquam negligenda est. Papillarum asperitas, si exorta est, multis remediis impugnatur: exsiccantibus, adstringentibus, demulcentibus. Alii spirituosa commendant, ut spiritum oryzae, alii mixturam vulnerariam acidam, alii balsamum peruvianum cum vitello ovorum. Laude dignum nobis videtur unguentum a Ribke pro-

positum e bytyro cacao et balsamo peruviano, aut ex oleo amygdalarum, balsamo peruviano, gummi arabico et aqua rosarum, quod papillis ope plumaceoli aut penicilli illinitur. Minus nobis arrident mucilago cydoniorum cum tinctura myrrhae et fumigationes e mastiche, seminibus carvi, natro muriatico et cinere lignorum, fomenta ex decocto seminum lini, radice althaeae, similia; unguenta plumbum continentia semper ambigua sunt. Papillae induratae, quibus aut primiparae aut mulieres aetate provectiores, aut eae instructae sunt, quae remediis causticis cicatrices papillarum ulceratarum induxerunt, lactis excretionem semper praegravant, aut omnino impediunt, quare remediis emollientibus, oleosis opus est. Idoneum est unguentum ex oleo amygdalarum, cetaceo et cera alba, quod vespere ante cubitum illiniri alteroque mane aqua tepida ablui debet. Praeterea papillas emulsione amygdalina lavari, aut unguento rosato obliniri convenit. Non raro stagnatio lactis in mammis indeque harum tumescentia et durities exoriuntur, quae ad axillas porrigi magnisque cum doloribus conjungi possunt. Causa vel in nimia lactis abundantia non tempestive diminuta, vel in calore immodico, vel in externis injuriis, vel in perfrigerio aut pertinace alvi obstipatione cernitur. Ut huic vitio occurratur, puerpera utramque mammam vicibus alternis infanti offerat, aut lac nimium, si ab infante consumi nequit, alia ratione evacuandum curet. Eodem consilio mammae interdum circa papillas leviter comprimendae sunt. Stagnationibus jam exortis, promtissime caven-

dum est, ne inflammatio iis superveniat, quem in finem remedia derivantia et resolventia in usum vocanda sunt, inprimis laxantia frigida, externe mel purum, aut sapo venetus cum lacte in pulticulam redactus, fomenta ex aqua salsa, vino rubro temperata, involutiones mammarum per sericum ceratum, similia; multi aquam Goulardi commendant; lac ipsum stagnans e mammis exsugatur.

VITA.

Natus sum ego Julianus Chelmicki Gnesnaniae oppido magni ducatus Posnaniensis, anno h. s. XXV die XVIII mensis Aprilis, patre Petro, Regi a consiliis justitiae intimis, matre Paulina, e gente Müntzberg, quos deus optimus maximus ut perdiu incolumes mihi servet, quotidie precor. Fidei addictus sum catholicae. Primis litterarum elementis domi imbutus anno decimo aetatis gymnasium adii Posnaniense ad sanctam Mariam Magdalenam, quod tum sub auspiciis Clar. Stotz atque postea Clar. Prabucki florebat. Anno XLV Gymnasium Posnaniense reliqui Berolinumque petii, ubi in Gymnasio Coloniensi sub auspiciis Cel. August testimonio maturitatis sum instructus.

Anno MDCCCXLVI ad universitatem litterariam Berolinensem me contuli, ubi ab Ill. Trendelenburg, penes quem tum fasses erant academici, civibus universitatis adscriptus apud Ill. Lachman gratiosi t. t. phil. ord. Decanum nomen rite sum professus. Eodem quoque anno coeptum studium reliqui et ad facultatem medicam, cujus Decanus t. t. Ill. Mueller fuit, transii.

In studiis autem meis praeceptores mihi fuere viri doctissimi, illustrissimi, celeberrimi:

Cel. Michelet de logice et psychologia; Ill. Hecker de encyclopaedia et methodologia medicinae, Ill. Mueller de

anatome humani corpors universa, et exercitationibus anatomico-practicis (bis), nec non de anatomia comparata et de physiologia; Ill. Schlemm de anatomia organorum sensuum, de osteologia, exercitationibus anatomico practicis; Ill. Rose de chemia experimentali; Ill. Link de historia naturali universa; Cel. Dove de physice experimentali; Exp. Lauer de morbis syphiliticis; Ill. Schulz de botanice; Ill. Mitscherlich de materia medica; Exp. Simon de pathologia et therapia generali; Ill. Weiss de mineralogia; Ill. Juengken de chirurgia generali et speciali nec non de corporis humani laesionibus; Ill. Ideler de cognoscendis et curandis animi morbis; Exp. Dann de pathologia et therapia speciali; Cel. Troschel de arte fasciarum applicandarum; Exp. Schoeller de scientia obstetritia cum exercitationibus in phantomate.

Clinicis interfui medicis Ill. Schoenlein, Ill. Romberg, Ill. Wolff iterum iterumque; chirurgicis et ophthalmiatricis Ill. Juengken iterum iterumque; syphiliticis Exp. Simon; obstetriciis Ill. Schmidt.

Denique Ill. Casper dux mihi fuit in Exercitationibus practicis medico-forensibus.

Quibus omnibus viris, optime de me meritis ac summopere colendis, gratias ago semperque habebo quam possum maximas.

Jam vero tentaminibus, tam philosophico quam medico, nec minus examine rigoroso coram Gratioso Medicorum Ordine superatis, spero fore, ut dissertatione thesibusque publice defensis, summi in medicina et chirurgia honores in me conferantur.

THESES.

1. Nullum certum virginitatis signum.
2. Stethoscopium ad cognoscendam graviditatem summi est momenti.
3. Versio in pedes praeferenda est versioni in caput.
4. Signa de foetus sexu omnia fallunt.